

Ya Hu Ve Adem 8

– KENAN KOÇ · 15 Ocak 2017

2-) Din ve Allah İle İlgili Farklı Düşünce ve Yorumlar

Birçok düşünürün dediği gibi, insan nesiller boyunca karşılaştığı zorlukların üstesinden gelememenin sonucunda oluşan bir şeye sığınma ihtiyacı duymuştur. Kendi özelliklerini tanrısına yansıtmış olarak, kendisi gibi düşünen ve değerlendiren, kendisi gibi varlıklardan ayrı bir varlığı olan ve sanki ayrı bir yerde (ki bu yer, genellikle gökyüzü ya da evrenin uzak bir köşesidir) ayrı bir vücut bütünlüğüne sahip bir tanrı varsayımına ulaşmıştır. Korku ve umut duygularına dayanak olarak tanrıyı yaratmıştır. Anlayamadığı ya da güçlü gördüğü olay veya şeye tanrılık gücü vererek ondan ummak ya da ondan korunmak için ona tapmıştır. Bu tarihten ve hatta kendi özel yaşantımızdaki özel anlardan bildiğimiz insanın bir gerçeğidir.3-4 Bu gerçek, yaratılmış olmaktan ve bunun doğurduğu bir sonuç olan acziyete idrakten dayanağını alır. Ama yanlış bir mecraya yönelerek hayali bir varlığa inancı oluşturur.

Düşünce tarihinde; insan düşüncesine sızdıran yapıtırmış olan, vahiy kaynaklı olsun olmasın gerçeği aydınlatmaya yönelik büyük çabalar olmuştur. İster istemez bu düşünce sızdıranlarının lokal seviyelerde kalmıştır. Büyük gerçeklerin insanın idraksizliğinin sınırlanmasıyla sonuçlanmıştır.

Zihinlerde Tanrı'ya övgü (hamd), O'na şahsi çıkarlar için şirin gözüküp dil dökmeye, Sünnetullah'a (Allah'ın alemler için çizdiği sınır, bir yönüyle varlıksal neden sonuç ilişkileri ya da doğa kanunları denilebilecek Allah'ın mevcudatı oluşturma yöntemi, sistem), emir ve yasaklara uymak ve 'O'nun gönlünü hoş edip 'O'nun şahsi istek ve arzuları zannedilen emir ve ibadetleri yerine getirme çabalarına dönüştürür. Böyle bir tanrıya baş kaldırmak, 'O'nun düşmanlığını kazanıp intikam hırsına hedef olmak, dünya ve ahiret hayatını ızdıraplarla geçirmek demek olur. Bu, İslami kulluğun ne olduğunun bilinmemesi, kulluk yerine zihinlerde köleliğin yaşanıyor olması halidir.

2.1-) Kölelik Değil Kulluk: Tapınmayı Red

İslamda ki kulluk kavramı, bahsettiğimiz ve tapınma diyebileceğimiz bu batıl halleri içermemelidir. İslami yorum ve ibadetlerde, bu tür bir tapınmadan uzak durulmalıdır. Yani İslami hal, tapınmanın olmadığı bir kulluk bilincidir. Tapınma ikiliğe, kulluk ise Birliğe dayanır. İslam da ki kulluk kavramının anlamı, İslam kelimesinin anlamında yani varlığın, özü olan Allah'a teslim olarak Allah'ın huzuruna gelmesi ve böylece huzura ermesi anlamında gizlidir. Yani kulluk, Allah kulu ya da Abd'ullah olmak demektir.3

"Dedi ki (İsa): "Ben Abdullah'ım!.." (19/30).

Kulluk ancak bu bilince erişmekle yani akılla olur. O yüzden İslam akıl dinidir denir. Akıl tek başına gerçeği bulmada her ne kadar yetkin değilse ve gerçek ancak sezgisel olarak bilinecek olsa da, sezgiye yapacağı katkı açısından akılın önemi inkâr edilemez.

"Kulları içinde ancak âlimler, Allah'a haşyet duyar (gereğince korkar)!" (35/28),

"De ki: "Rabbim, ilmimi artır." (20/114),
"İnsanlara ibret olarak verdiğimiz bu misalleri, ancak âlim olanlar anlar.." (29/43),
"De ki:"Hiç bilenler ile bilmeyenler bir olur mu? Doğrusu ancak, yüksek akıl sahipleri bunu düşünebilir.." (39/9),
"Kur'anı gereği gibi düşünmezler mi?" (4/82),
"Ancak, seni duyanlar icabet eder!." (6/36),
"Akıllı selim sahipleri, iyice düşünüp ibret alsınlar." (14/52).

Hua hu ching'de de,tapınmanın değil özsel bir bilinçlilik halinin makbul olduğuna, "İlahlara ve dini hakikate/ Latif hakikatin kaynağı olarak tapınma/ Böyle yapmak, Tanrı ile arana aracı koymaktır/ Ki bu seni, göğsünde saklı olan olan hazineyi elde etmek için/ Dışarıya göz diken dilenciye benzetir/ Tao'ya tapınmak istiyorsan/ Önce onu kalbinde keşfet/ O zaman tapınman anlam kazanacaktır" denerek dikkat çekilir.

2.2-) İslami Bilinç

Kalıplaşmış dinsel fikirlerin çerçevesine sığamayıp biraz daha geniş düşünenler vardır. Kişisel çıkarlar için kutsanan ve korunulan böylesine hayali ve insansı bir tanrının olamayacağını anlayıp tanrıtanıma olmuşturlar. Onlar, evrenin ve maddenin sonsuz boyutlarına, âlemleri makro ve mikro planda kuşatmış sonsuzluğa, gözlenen maddi alemin derinliğindeki güce ve düzene bakmışlardır. Böyle oluncada ,göklere bir yerlerde taht kurup alemlerden ayrı olarak insanları yöneten tanrıyı ve onun gücünden sakınıp vehmi düşüncelerle yapılan tapınmaları reddetmişlerdir.³

Hemen belirtelim ki ; alemlerden ayrı olarak kabul edilen bir tanrının reddini mazur görmemiz, Allah'ın âlemlerden ayrı olduğunu reddetmemiz anlamı taşımaz. Daha önce belirttiğimiz gibi, Allah, âlemlerden ayrıdır. Ama mutlak gerçek, sadece bu değildir. Yani Allah alemlerden ayrı olsa da, alemler Allah'tan ayrı değildir. Allah, hem

âlemlerden mustağni, hem de âlemler içredir. Burada Allah'ın âlemler içre olmasıyla panteizmi değil, âlemlerin Allah indinde olmasını kastediyoruz. O'nun bu içten ve dıştan kuşatma halinin tek yönüne saptanması , kişiyi inkara götürebilir.

Öyleyse, inanılan ya da reddedilen tanrı düşüncesi açısından bilinç düzeylerini üç gruba ayırabiliriz :

1-) Birinci grup: âlemleri kendisinin dışında yaratan, hatta belki ilk yaratışta etkili olup sonra her şeyi kendi haline bırakan, alemlerden ayrı bir oluşta ve genellikle yukarıda bir yerler de bulunan aşkın bir tanrıya.

2-) ikinci grup: âlemleri bizatihi kendi bünyesinde yaratan, dolayısıyla şeyin özündeki güç olan ama sadece alemlerle sınırlanmış içsel bir tanrıya yani Panteizme(16) ya da bu tanrısallığın zaten maddenin bizatihi sahip olduğu bir gerçek olduğunu söyleyen, tanrı denen şeyin bir hayalden ibaret olduğunu ileri süren materyalizme.

3-) üçüncü grup: hem aşkın hem içsel olan, şeyi şeyin özünden ihata eden ve aynı zamanda âlemlerden

de mustağni olan; hakikati, bölünmemiş sınırsız tek ve bütün öz olarak, yani Allah'ı Ahad olarak anlayıp kabul etmeye çalışan İslami düşünceye (İslami düşünce derken sadece Müslümanlığı değil, bu özü savunan her türlü düşünceyi kastediyoruz.) inanmışlardır.

Düşünce tarihi bu üç grup düşüncelerin değişik varyasyonlarıyla doludur. Oysa düşünen insan için muazzam bir muamma olan evrenin gerçeği, Hua hu ching'de dile getirilen düşüncenin ötesine yani sezgisel dünyaya erişenler için beyni kemiren bir bilmece ve bilinmezlik hali değil, huzur kaynağıdır: "Benlikleri içinde yaşayanlar daima şaşkın haldedirler/ Şeylerin büyük mü küçük mü olduğunu,/ Dağılma ve birleşmelerin ardında/ Evrenin bir amacının olup olmadığını/ Hareket kanunlarına mı tabi olduğunu/ Yoksa bilinçli bir varlığın yarattığı mı olduğunu bilmek için/ Çılgınca mücadele ederler./ Gerçekte bu tür şeylere inanmaya,/ Onlar hakkında yorum yapmaya hiç gerek yoktur/ Bunun yerine onlara uzaktan bak/ Tao'nun derin, sakın ve bütünlüklü gerçekliğini göreceksin/ Kucakla onu; şaşkınlığın geçecektir"

Birinci grup insanlar, evrenin basarlarıyla (gözle) kabuğuna bakıp yüzeyinde dolaştırdıkları düşüncelerini şekilcilğe tutsak etmişken ; üçüncü grup insanlar ise basiret ile düşüncelerini görünenin aslına yöneltmiştir. Böylece Allah hakikatini özde bilip, bulup bu hakikati yaşamaya çalışmışlardır .3 Zira:

"Gerçek şu ki; Gözler kör olmaz.. Fakat, göğüsler içindeki kalpler kör olur.. (Bilincin basireti örtülür)" (22/46).

İkinci grup insanların düşünceleri ise aslında sadece bu iki grup düşünce biçimi arasında bir geçiştir . Yakın insanlık tarihine baktığımızda da, medeniyetleri ilerleten

egemen düşüncenin 1. gruptan, aydınlanma çağıyla 2. gruba geçtiğini ve günümüzdeki bilimsel ilerlemenin desteğiyle gelecek kuşaklarda 3. gruba geçeceğini söylemek mümkündür. Bu hiçte geçmiş medeniyet ve düşünce tarihinin yanlış analiz edilmesi ve geleceğe yönelik tutarsız kehanetlerde bulunulması demek değildir.

2.3-) Öz'den Sözler: Hangi Din?

Allah idraki diye özetleyebileceğimiz Tümel Tekliği anlama ve herhangi bir tanrı kabulüne dayalı şekilde yorumlanmış herhangi bir dine bağlanma arasındaki farka, geçmişten bu güne birçok düşünür ve gönül ehli dikkat çekmiştir:

"Dahil oldular devranıma, ama ermediler seyranıma..." diyen Mevlana Celaleddinî Rûmî, "Kuyunun etrafında gezen çok, ama kuyunun içine giren yok" diyen Hz.İsa'dan farklı bir şey söylemiyordur aslında. 5 Ve "Bir ben vardır bende benden içeri" diyen Yunus Emre'yle(17) "Tanrı ruhumdur, kanımdır, etimdir ve kemiklerim/ Nasıl olur da ben uluhiyete bulaşmış değilim, derim?" diyen Hristiyan mistiği Angelus Silesius(18), bu dünyadan kopuk veya hayali şeylerden mi bahsetmektedirler? Tüm Tasavvuf ekolleri, Uzak doğu dinlerinin özsel yorumları, ikilik zannından kurtulmaya, Tümel Tekliğin, kendiliğinden olmada saklı olduğunu söylemeye dayanmıyor mu? Ceza veren veya kayıran bir tanrıyı aramak yerine kendiliğinden işleyen varlığın Sünnetullahını, varlığını ebedi kılan Sünnetüllahı farkedip anlamaya

çalışmak daha doğru bir felsefi yaklaşım değil midir?3-4

İnsanlık tarihinde, dini ve felsefi sahada birçok ayrılıklar vardır. Bir sürü farklı görünümde dinler ve hatta aynı dinin birçok farklı mezhepleri vardır. Buna rağmen, tasavvufi alanda, sadece İslam Sufizminin farklı ekollerinde değil; Uzakdoğu dinleri başta olmak üzere tüm dinlerin özsel boyutlarına inmiş ermişlerinin fikirlerinde, müthiş bir benzerlik göze çarpar. Bu da varlık aleminin özde bir ve aynı olduğudur. Bu alemin özüne inebilecek idraki geliştiren kişilerin, farklı mekan ve zamanlarda da olsalar bile aynı hakikati dile getirdiklerini gösterir. Çünkü Kur'an'da:

"Sizden her bir peygamber için bir şeriat ve bir program meydana getirdik." (5/48) denir.

"Getirdik" denilerek de, bu farklı şeriatların, aynı kaynaktan geldiği, dolayısıyla öz olarak aynı olduğu vurgulanmış olur. Yine

"Yemin olsun biz, üzerinizde yedi yol yarattık.." (23/17) denilerek, din konusundaki efal (bu şekliyle algıladığımız alem, bildiğimiz mümkünat alemi, filler alemi, fiziksel evren,

algıladığımız dünya, ikilik alemi) alemindeki çeşitliliğe atıf vardır. (Burada yedinin adet olarak 7 anlamında olmadığını, çokluk anlamına gelen bir terim olduğunu hatırlatalım.).

Mutlak varlık bilgisi (hakikat ilmi), ister Müslüman ister başka dinden olsun bütün erenler tarafından şaşılması bir görüş birliği içerisinde ortaya konulmuştur. Böylesine bir birlik Ef'al âleminin normal şartlarında, bu âlemin özelliği olan çokluk onu inceleyen ilim dallarının varacağı yer ayrılık olabileceğinden, pek mümkün olamamıştır. Bahsettiğimiz din, mezhep ve felsefe farklılıkları, insanlık tarihini doldurmuştur. Ama bu çokluğun özüne inince, batnına (görünenin özünde işleyen görünmeyen, bilinmeyen alem, gizli, gayp, gözlemleyemediğimiz şey) nüfuz edince, birlik kendini göstermektedir. Zira Mutlak varlık bilgisi (hakikat ilmi), Müslüman ya da başka dinden olsun bütün erenler tarafından görüş birliği içerisinde ortaya konulmuştur.

Nebi ve Rasüller'e vahy, aynı özden nüzul etmiştir. Ancak bu vahy, çokluk aleminde ki insanlara hitap etmiştir. O kaynaktan bu çokluk âlemindeki insanlara elçi olmuşlardır. Yani, Peygamber ve hatta velilerin batınları o öze, zahirleri de (görünür, bilinir alem, açık, gözlemlediğimiz, bildiğimiz şey) insan olmaya, çokluk alemine dönüktür. Şeriat kabuğunda farklar vardır ve ifadelerinde sembolizm esastır.5

Ancak özsel din tektir. O yüzden din tektir ve İslamdır. Bütün peygamberlerin aynı hakikat üzeredir:

"Kesinlikle Allah indinde din İslamdır." (3 /19), "İndimizden , sana bir zikir verdik." (20/99).

Ama yine bu yüzdendir ki işin sembol ve şekillerine aldananlar, yeryüzünde sayısız din, mezhep ve inanç sistemi ortaya koymuştur. Bu teklik, efal âlemine yönelik şeriatta aranmaz, özde bulunur. Benzer şekilde, Tao'cu tapınakların girişinde "Din'i sevin: dinlerden sakının" yazısı vardır. Dinler ifadesiyle, belli ritüellere sahip dinlerden birini benimseyip diğerlerini yok saymak, öze erme yolunda birer imkan olan araçları asıl kabul etmek, deruni gerçeğe tek boyutlu bakmak kastedilir. Oysa bunların hepsi birer imkândan ibarettir. Gerçek, bütün bunları içine almaktadır.3-4-5

Hua hu ching'de de: "Dünya dinlerinin bir çoğu yalnızca/ Benlik ve başkaları, yaşam ve ölüm,/ Gök ve yer gibi yanlış kavramlara bağlılıkları güçlendirmeye yarar/ Bu yanlış fikirlere kapılanların/ Mükemmel birliği algılamaları engellenmiştir/ Kişinin uygulayabileceği en mükemmel erdem,/ Bir bütün olarak hakikati bulma/ Ve iletme sorumluluğunu yüklenmektir/ O halde bütünsel hakikati ara/ Ve onu günlük yaşamında uygula", "İtiraf ediyorum/ Aklınızı Tao'ya döndürecek hiçbir öğreti yoktur: ne din, ne bilim,/ Ne de bilgi/ Bugün bu düzene göre,/ Yarın bir diğerine göre konuşurum;/ Ancak

mükemmel yol/ Daima kelimelerin ve düşüncelerin ötesindedir./ Sadece eşyanın birliğinin farkına var,/ O kadar" denmektedir.

Öyleyse Tasavvuf yani İslam sufizmi ve diğer dinlerin batni yönleri, dinin dip tarafı, bir başka âlemin öğretisidir. Bunu bilmeyen, kendini aldatır. Zahir hükümlere, dinine aynen riayet ettiği halde, uykulu bir şekilde dünyadan göçüp gider. Yaşamın sırrı batnında olduğundan, kabuktaki uyurken, özdekinin uyanık olduğunu söylemek pek de yanlış olmaz.5

2.4-) Dinlerdeki Sanal Çelişkilerin Çözümlemesi: İdarak ve İman

Dinlerdeki zansal çelişkiler konusunda, yakından bildiğimiz bir din olarak, ağırlıklı olarak Müslümanlıktan bazı örnekler vereceğiz. Örneğin; Kur'an her şeyi içten ve dıştan kuşatan bir yaratıcı güçten bahsettiği halde, neden sürekli ilah kavramını kullanır? Zira ilah, anlatmaya çalıştığımız Tümel Tekliği değil, tanrı kavramını sembolize eder. Ancak dikkatli bir analizle, ilah kavramının, Kuran'ın özü itibariyle, insanı bilinçlendirmek gayesiyle kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim , Kuran'da, Allah'ı tanımlamada kullanılan

"Rabbu külli şey", "Rabbul alemiyn", "Rabbül' meşarik'i velmağrib'i", gibi ibarelerle anlatılan örnekler vardır ama, "İlahel'alemiyn", "İlahe külli şey", "İlahüssemavati vel'arz" gibi tanımlamalar yoktur.5

Bunun anlamı Allah'ın şeyin terbiye edicisi, yönlendiricisi olduğudur . Ancak şeye dışardan yaptırımlarda bulunan bir ilah olmadığıdır. Allah şeyi şeyin özünden ihata ettiğine göre; terbiye edişi yani yine Kur'an'i bir ifadeyle halden hale sokuşu, ("Ki,siz elbette halden hale geçeceksiniz." 84/19) yani Rab'lığı da şeyin özündendir (Rab, Allah'ın kulu ya da genel anlamıyla varlıkları, âlemleri terbiye edişi, halden hale sokuşu yönüne dikkat çeken isimdir.). Dikkat edilirse, Kur'an'da bir çok yerde geçen, bu tür kavramların başlarında ilah sözcüğü değil, Rab sözcüğü bulunur. Çeşitli yerlerde geçen 'ilâhımız', 'ilâhınız' gibi ifadelerden sonra ise, ilahın Allah olduğu vurgulanmaktadır. Öyleyse bu gibi tanımlamalar, ilâha yani tanrıya tapanlara yapılan açıklamalardır. Onlara denmektedir ki sizin ilah bildiğiniz şey, Allah'tır. 3-4-5

İzahın püf noktası şudur: Kur'an çeşitli anlayış düzeylerine, o anlayışların sahiplerinin diliyle hitap eder. Farklı bakış açılarına ve özellikle Kur'an'ın indiği toplumun değer yargılarına göre açıklama yapan bir çok vahy vardır. Kur'ana yönelik şüphelerde esasen bu ayetlerin yeterince anlaşılmasından kaynaklanır. Kur'an tamamıyla ve tam anlamıyla çeşitli idrak düzeylerine hitap eden

bir kitaptır. Tüm zamanlara ve tüm idraklere

açık evrensel bir vahyin başka türlü olması da düşünülemez. İslamiyetin tasavvufi yorumu bunu esas alır.

Örneğin ;

"Hidayetiniz kadar O'nu zikrediniz.." (2 /198)

ayetiyle idrakin doğurduğu hidayete göre anılan Allah mefhumundan bahsedilir. Dinin idrake göre şekillenışı, Mevlana'nın şu satırlarına da yansımıştır: "Şeriat dirilerle zenginler içindir. Mezarda ölülere şeriat hükümleri tatbik edilir mi? Benlikten geçmiş, yoklukta başlarını vermiş kişilere gelince, onlar, mezarlıktaki ölülerden yüz kat daha ölüdürler."